

1/ DE SCHEPPER SPREEKT

Wanneer we het woord profetie horen, denken we bijna automatisch aan de toekomst. Wat zal er gebeuren? Welke voorspelling is uitgekomen? Welke profetie moet nog vervuld worden? Kunnen we gebeurtenissen van vandaag terugvinden in Daniël of Openbaring? Dat zijn begrijpelijke vragen. Maar misschien moeten we eerst terug naar het allereerste begin. De Bijbel begint namelijk niet met een profeet die de toekomst voorspelt, maar met een **God die spreekt**: “**God zei: ‘Er moet licht komen.’ En er was licht.**” - Genesis 1:3. Nog vóór er profeten zijn, vóór Israël bestaat, vóór er een tempel, priesterschap of Bijbel is, is er **communicatie**.

De fundamentele vraag is dan niet: Kan God de toekomst voorspellen? Of: Wil God ons de toekomst tonen? maar: Wat gebeurt er wanneer de Schepper spreekt? Waarom spreekt Hij? Tot wie spreekt Hij? En wat wil Hij met dat spreken bereiken? Dit zijn belangrijke vragen voor een studie over ‘profetie’, aangezien profeten mensen zijn die Gods spreken voortzetten en zijn woorden en of intenties overbrengen.

“En God zei...”

Genesis 1 wordt geritmeerd door een steeds terugkerende formule: “**En God zei...**” God spreekt en licht verschijnt; wateren worden onderscheiden; droge grond wordt zichtbaar; planten groeien; hemellichamen krijgen hun plaats; leven vult water, lucht en aarde. De wereld, de levensruimte voor de mens, krijgt vorm.

Gods woord beschrijft hier niet alleen de werkelijkheid. Het brenkt alles voort. “**Door het woord van de HEER is de hemel gemaakt...**” - Psalm 33:6. Het profetische woord zal later precies diezelfde eigenschap vertonen. Het gaat minder om **informatie meedelen** dan om iets **teweeg te brengen**. Daarom vergelijkt Jesaja Gods woord met regen: “**Zoals regen neerdaalt uit de hemel en de aarde doordrenkt... zo geldt dit ook voor het woord dat voortkomt uit mijn mond: het keert niet vruchteloos naar Mij terug.**” — Jesaja 55:10,11

Een woord van God (en dus ook: een bijbelwoord) heeft een bedoeling. Het wil wakker maken, veranderen, terechtwijzen, bevrijden, troosten en hoop geven, doen groeien. Profetie is niet in de eerste plaats informatie over later, maar een woord dat vandaag iets wil doen.

Licht, leven en... TOV!

De woordenschat in Genesis 1 is veelbetekenend. Enkele interessante voorbeelden:

- **God sprak: “Er zij..!” “YEHI! - Er zij!”** YEHI komt van het werkwoord HAYAH, wat ‘zijn’, ‘leven’ betekent. Het werkwoord HAYAH komt maar liefst 26 keer voor in het eerste scheppingsverhaal. En laat 26 nu net de som zijn van de Hebreeuwse letterwaarde van de naam YHWH. God is een God van het LEVEN! Wanneer Hij spreekt, dan is dat om leven (goed leven - TOV !) mogelijk te maken. Is dat ook niet de bedoeling van het profetisch woord (pro-feimi: spreken voor of in naam van God)?
- **God sprak: “Er zij licht!” ... en er was licht.** Gods spreken brengt licht in de duisternis. De spots gaan aan, het gaat beginnen, en het mag gezien worden! Niets blijft verborgen. In de Bijbel wordt duisternis vaak gekoppeld aan onrecht, wat niet gezien mag worden, wat het daglicht niet verdraagt. Volgens de Joodse wijzen begint met het scheppen van het licht ook de Torah (de boeken van Mozes, met daarin de basis van de Hebreeuwse godsdienst) – ook wel ‘de weg’ genoemd. In psalm 119:115 zingt koning David: “**Uw woord is een lamp voor mijn voet en een licht op mijn pad.**” **Gods spreken als een levensgids.**
- **God zag, en zie het was goed – TOV.** Hier klinkt misschien geen luid woord, maar we kunnen a.h.w. Gods onuitgesproken gedachten horen. TOV... goed, mooi, aangenaam, nuttig, wat beantwoordt aan de bedoeling en de verwachtingen, vreugdevol, voorspoedig, levengevend... Van hetzelfde TOV is een Hebreeuws woord voor ‘geluk’, ‘welzijn’ afgeleid! Je kunt proberen te achterhalen hoe het er toen uitzag, veeleer echter wordt aangegeven waar God van droomt voor de geschapen wereld, en vooral voor de mens. En voor ons mensen zou het een streefdoel kunnen (moeten?) zijn, en daar kan **Gods spreken** (dus ook profetie) ons bij helpen!

- Wanneer u “profetie” hoort, denkt u spontaan eerder aan **voorspellen** of aan **Gods spreken tot mensen**?

- “Profetie is niet in de eerste plaats informatie over later, maar **een woord dat vandaag iets wil doen, iets wil teweegbrengen.**” Reactie? Wat teweegbrengen?
- **God is een God van ‘leven’** en dus is ‘profetie’: woorden die (TOV) leven bevorderen. Op welke manier? Welke soort woorden zijn dat dan? En... ervaart u dat ‘leven-bevorderende’? Voorbeelden?
- “**Er zij licht!**” – Licht wordt gekoppeld aan recht, aan wat gezien mag worden. Mogen we hieruit besluiten dat de nadruk bij profetie minder ligt op ‘gegevens verschaffen’ dan op ‘recht en gerechtigheid’ bevorderen?

Het eerste woord tot de mens is... een zegen

Wanneer de mens verschijnt, verandert er iets. Tot nu toe sprak God vooral: “Er zij...” Nu spreekt Hij **tot iemand**. En wat is het eerste dat de mens hoort? Niet: “Pas op!” Niet: “Gehoorzaam!” Niet: “Jullie zijn zondaars.” Genesis 1:28 zegt: “**God zegende hen en zei tegen hen...**” Het eerste goddelijke woord dat mensen ontvangen is een zegen. Daarna volgt een opdracht (of is het belofte?): “**Wees vruchtbaar...**” En vervolgens een gave: “**Hierbij geef ik jullie de tuin...**” Gen 1:29. Dat is niet onbelangrijk. De mens begint zijn bestaan niet onder een dreiging maar onder **een zegen**.

Er komt ook **een grens**: van die ene boom zul je niet eten. ‘TOV’ kan niet op om het even manier waargemaakt worden. Maar zelfs die grens bevindt zich in een tuin waarin eerst overvloedig gegeven is: “**Van alle bomen in de tuin mag je vrij eten...**” - Genesis 2:16 (je kan dit zelfs lezen als een soort bevel of aansporing: eet dan toch!). Een woord van ruimhartige gulheid.

Eerst zegen, dan gave en dan verantwoordelijkheid. Ook dat zegt iets over profetie. God spreekt niet omdat Hij graag bevelen uitvaardigt. Zijn spreken staat ten dienste van leven. Misschien kunnen we het zo formuleren: **Het oorspronkelijke doel van Gods spreken is TOV mogelijk maken.** Een wereld waarin leven kan groeien en bloeien.

Met dit alles krijgen ook onze woorden over God een criterium. We kunnen een boodschap heel “bijbels” laten klinken en toch vragen: **Wat brengt deze boodschap voort?** Angst? Afhankelijkheid van een leider? Schuldgevoel? Polarisatie? Of: moed, waarachtigheid, recht, verantwoordelijkheid, hoop, liefde... TOV? Jezus zegt later: “**Aan hun vruchten zul je hen herkennen.**” Misschien geldt dat niet alleen voor mensen/ profeten. Ook voor religieuze boodschappen.

- Wat doet het met **uw godsbeeld** dat Gods eerste woord tot de mens een **zegen** is? Wat is trouwens het belang van een (positief / negatief) godsbeeld?
- Hoe komt het toch dat christelijke verkondiging soms begint bij **zonde, schuld en oordeel** en niet bij zegen?
- Kan een boodschap inhoudelijk correct zijn en toch een **ongezonde vrucht** voortbrengen? Wat zou een ‘gezonde vrucht’ kunnen zijn?
- En wat wanneer de profetische boodschap **angst** voortbrengt? Of **schuldgevoel, polarisatie, ...?**
- Wanneer je aan gelovigen vraagt wat Gods eerste woorden waren tot de mens, dan krijg je vaak als antwoord dat ze niet van die ene boom mochten eten. Toch klopt dit niet... Wanneer is **een grens** (verbod om van die ene boom te eten) heilzaam? Wanneer wordt een **religieuze grens verstikkend**?

En dan gaat het mis... maar God blijft spreken

Genesis 3 vertelt over de breuk. Gods woord werd verdraaid, genegeerd. De mens verstopt zich. Schuld en angst nemen de bovenhand. Wie het verhaal niet kent, verwacht misschien dat de communicatie hier stopt. Maar juist het tegenovergestelde gebeurt. God komt naderbij en reikt de hand. En zijn eerste woord na de breuk is merkwaardig genoeg geen veroordeling. Het is een vraag: “**Waar ben je?**” - Gen 3:9 In de chiastische structuur van Gen 3 staat dit vers centraal! Die vraag is geen verzoek om geografische informatie. God vraagt niet: “Achter welke struik zit je?” Het klinkt eerder als: “**Waar ben je aan toe? Waar ben je terechtgekomen? Wat is er met je gebeurd? Waar sta je nu?**” Het is misschien **de eerste grote profetische vraag** van de Bijbel. Dat zullen de profeten later voortdurend doen. Niet alleen: “**Dit zal gebeuren...**” maar: “**Waar zijn jullie mee bezig?**” **Jesaja**: “**Wat stelt jullie eredienst voor wanneer jullie handen vol bloed zijn?**” **Amos**: “**Wat beteke-**

nen jullie feesten wanneer recht ontbreekt?” **Micha**: “Wat vraagt God werkelijk van jullie?” **Jeremia**: “Waarom zeggen jullie “vrede” (alles gaat goed) wanneer er geen vrede is?” De profeet houdt mensen een spiegel voor. Hij spoort hen aan tot bezinning en introspectie in de hoop dat er een verandering komt.

En van ‘hoop’ gesproken: het genesisverhaal bevat ook **woorden van hoop**. Genesis 3:15 geeft aan dat overwinning mogelijk is. Dat zijn woorden die hun uitwerking niet missen, want na deze woorden krijgt de vrouw haar naam ‘CHAWWAH – EVA’, geefster/draagster van leven. Profetische woorden kunnen leiden tot herstel.

- Gods eerste woord na de breuk: geen veroordeling, maar de vraag **“Waar ben je (aan toe)?”** – centraal in het verhaal. Wat zegt dit over God? Wat doet dit met jou?
- Denk je dat de religieuze wereld (gelovigen en kerken) nog voldoende aan **oprechte introspectie** doet?
- De eerste mensen worden uit de tuin ‘gejaagd’. Hier staat het woord SHALACH: weg- of uitzenden met een opdracht. Wat was de opdracht van de mens dan buiten het ideale leefkader dat Eden was?
- Wat vind jij van de manier waarop in bepaalde religieuze kringen omgegaan wordt met **‘toekomst-prophetieën’**? Wat is het postieve / het gevaar om vooral daarop te focussen?

“Waar is je broer?”

In Genesis 4 klinkt opnieuw Gods stem. Nu tegen Kaïn: **“Waar is Abel, je broer?”** Genesis begint dus met twee existentiële vragen: **Waar ben jij?** en: **Waar is je broer?** Dat is bijna een samenvatting van de profetische boodschap. De eerste vraag gaat over onze verhouding tot onszelf en God. De tweede over onze verhouding tot de ander. Religie kan gemakkelijk blijven steken in de eerste: mijn geloof, mijn redding, mijn relatie met God, mijn eeuwige leven. De profeten voegen daar onvermijdelijk aan toe: **En waar is je broer?** Waar is de arme, de vreemdeling, degene die geen stem heeft, zij die uitgebuit en onderdrukt worden, degene die door onze religieuze zekerheid en eigenwaan gekwetst wordt? Profetie is ook maatschappelijk.

Eigenlijk ging Jezus dezelfde richting uit: **“Het grootste gebod? God liefhebben (uiteraard)... en het tweede hieraan gelijk: je naaste liefhebben als jezelf!”**

- **Waarom stelt God vragen** als Hij het antwoord al weet?
- Welke vraag is moeilijker: **“Waar ben je?”** of **“Waar is je broer?”** Is het gevaar om te blijven steken in ‘een persoonlijk geloof’ reëel? Wat is de **maatschappelijke verantwoordelijkheid** van een ‘profetisch volk’?

God blijft spreken... waarom loopt het dan soms mis?

Jesaja 58 en 59 geven daarvan een opvallend voorbeeld. Het volk bidt. Het vast. Het zoekt God. En toch ervaren mensen Gods afwezigheid. **“Waarom vasten wij als U het toch niet ziet?”** Waarom? Niet omdat ze te weinig religieuze diensten organiseren. Jesaja vermeldt onderdrukking, geweld, onrecht, gebrek aan zorg voor kwetsbaren. Niet alleen ‘de slang’, ook godsdienst kan echt ‘luisteren’ in de weg staan...

In Jeremia 6:16 lees je: **“Denk na. Welke weg leidt naar het goede (naar wat TOV is)? Sla die in, en vind rust. Maar zij zeggen”Dat doen wij niet.”** Dit zegt hij tot mensen die zich beroepen op tempel en tempelrituelen, maar recht en gerechtigheid met de voeten treden. De profeet bewaakt niet alleen **orthodoxie** — juist denken over God / juiste leerstellingen en theologie, maar ook en soms vooral: **recht, relaties en menselijkheid**. Een samenleving kan zeer godsdienstig zijn en tegelijk ver van God verwijderd raken.

- Waarop ligt in uw geloofsgemeenschap het accent: op **leerstellingen en theologie** of **recht en gerechtigheid** (goed omgaan met elkaar)? Juiste rituelen, of juist handelen? Waar legde Jezus de nadruk (zie bv. Joh 13:35).
- Kan een kerk theologisch heel correct zijn, zelfs alle ‘toekomstprofetieën’ kunnen uitleggen, en toch **profetisch doof en a.h.w. nutteloos zijn?**
- **Welke maatschappelijke vragen** zouden Jesaja, Amos of Micha vandaag waarschijnlijk stellen? Wat is er te zien? Wat moet er gezegd worden?